

НИЗЬКА ПРИБУТКОВІСТЬ БАНКІВ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ЄС

Низька прибутковість банків, високий рівень непрацюючих кредитів (non-performance loan – NPL), високі судові витрати, а також відсутність стратегій щодо повернення до стійкого рівня рентабельності, в сукупності негативно впливають на відновлення надійності банківського сектора ЄС, незважаючи на подальше неухильне зміцнення капітальної бази. Так, за даними ЕВА (European Banking Authority), які базуються на основі даних 198 європейських банків, базовий капітал I рівня (СЕТ1) зріс на 110 б.п., до 14,1%, у період між III кв. 2015 р. і III кв. 2016 р.. У III кв. 2016 р. даний показник зріс ще на 50 б.п.

Європейські банки активно працюють над зниженням своїх витрат задля досягнення прибутковості. Проте, в той час, коли банки зуміли зменшити свої операційні витрати, чистий операційний дохід зменшився у більшій мірі, в результаті чого співвідношення витрат до доходів зросло до 63,0% у вересні 2016 р. порівняно з 59,9% у вересні 2015 р. В абсолютному вираженні чистий процентний дохід у III кв. 2016 р. знизився на 6,9% у порівнянні з III кв. 2015 р., чистий комісійний дохід – на 7,0%, а чистий дохід від торговельних операцій – на 7,4%. Чистий процентний дохід банків у II кв. 2016 р. становив 19,0% банківського капіталу, що було недостатнім для покриття операційних витрат, які склали 20,9% власного капіталу банків.

Низька рентабельність з часом може зменшити резерви банків і підірвати їх здатність підтримувати зростання. Крім цього, рентабельність капіталу (ROE) залишається нижче вартості банківського капіталу, а судові витрати чинять подальший тиск на прибутковість банків та здатність накопичення внутрішнього капіталу. Для прикладу, за даними ЄЦБ у період 2008-2015 рр. європейські банки виділили 160 млрд. дол. США на покриття судових витрат, що становило близько третьої частини їх чистого прибутку.

Експерти ЄЦБ розглядають «нові норми» низьких відсоткових ставок та повільне економічне зростання як ще один фактор, який потенційно впливає на зниження прибутковості банківського сектора. Зокрема, їхні дослідження показують, що, з одного боку, адаптивна грошово-кредитна політика може призвести до зменшення процентних доходів, що супроводжуватиметься згладженням кривої прибутковості. Більш плоска крива доходності, скоріш за все, показуватиме скорочення процентної маржі, оскільки зобов'язання в переважній більшості мають коротшу природу і слабше реагують на зниження відсоткової ставки. Більше того, від'ємна ставка за депозитами овернайт покладає прямі витрати на надлишкову ліквідність банківських холдингів. Ще глибше падіння чистого процентного доходу може відбутися, якщо процентні ставки з боку активів знизяться більше, ніж з боку пасивів, причому такий асиметричний ефект яскравіше виражений, коли ключова і короткострокові ринкові ставки від'ємні. В комплексі вказаний «хід подій» призводить до зниження рентабельності банківського сектора, яка негативним чином впливає на ринкову вартість банків і можливості залучати нових інвесторів, які, зрозуміло, потребуватимуть вищої доходності. З часом це створить банкам труднощі щодо залучення додаткового капіталу і фінансового зростання, тобто до утворення так званої «петлі зворотних зв'язків».

Проте, з іншого боку, нестандартні заходи грошово-кредитної політики ЄЦБ хоча б частково компенсують вищевказані негативні наслідки за рахунок підвищення якості кредитів і посередницької діяльності. До сих пір заходи грошово-кредитної політики здійснювали нейтральний вплив на прибутковість банку, оскільки ефекти на різні компоненти прибутковості банків компенсували один одного, проте, у тривалій перспективі фахівці не впевнені щодо такого «вектора» розвитку через вплив інших чинників (рівень NPL, значні судові витрати та ін.).

Затяжний період низької рентабельності спонукає європейські банки до переосмислення стратегії своєї діяльності в напрямі формування більш стійких бізнес-моделей та підвищення ефективності, що зумовлює необхідність, по-перше, у аналізі діючої бізнес-моделі у рамках процесу наглядового розгляду і оцінки (SREP – Supervisory Review and Evaluation Process), і, по-друге, можливої подальшої консолідації банківського сектору.

Крім цього, загрозу для прибутковості банків несе і доволі високий рівень прострочених кредитів (NPL), що зумовлюють зростання потреби у резервах, що в свою чергу, зменшує чистий операційний дохід. Крім цього, додатковим фактором зниження прибутку є зростання витрат на персонал, необхідний для моніторингу і управління обсягами NPL.

Разом з тим, хотілося б відзначити, хоча повільне, але покращення ситуації з NPL. Європейські банки все ще «ведуть боротьбу» з високим рівнем «старих» (legacy assets) та поганих кредитів, а також проблемами з досягнення прийнятних рівнів доходності від традиційних кредитних операцій. На кінець 2016 р. у середньому коефіцієнт NPL склав 5,1%, у порівнянні з 6,5% на кінець 2014 р. і 5,7% – 2015 р.. Проте, у більш ніж третині юрисдикцій ЄС рівень NPL перевищує 10%.

Таким чином, проблема низької прибутковості європейських банків сьогодні викликає стурбованість не тільки у самих банків, а й на міжнародному рівні, оскільки несе загрозу для стабільності всієї фінансової системи ЄС, і розглядається міжнародними організаціями як один із найактуальніших системних ризиків для ЄС і змушує банки та уряди переглядати свої стратегії управління та діяльності.